

9. Shevchenko, G.P. (1986). Vzaimodeystvie iskusstv v esteticheskom vospitanii i razvitii podrostkov [The interaction of the arts in the aesthetic upbringing and development of adolescents *Extended abstract of Doctor`s thesis*. Kyiv. 48 s. [in Russian].

УДК 316.752,159.923.2 – 053.4

**ЦІННОСТІ ДИТИНИ: ШЛЯХИ ПРИВЛАСНЕННЯ
В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ**

Соловйова Л. І.

**кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії
психології дошкільника,**

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

[orcid.org/ 0000-0003-3584-9779](https://orcid.org/0000-0003-3584-9779)

Статтю присвячено аналізу проблеми привласнення цінностей дитиною старшого дошкільного віку. Розкрито психологічний зміст понять «цінність», «ціннісні орієнтації». Відзначено, що присвоєння дитиною цінностей соціуму відбувається не через пряме копіювання цінностей значимих дорослих, а в результаті їх внутрішньої трансформації з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів, провідних мотивів дошкільника, особистого досвіду його переживань, успіхів та невдач діяльності. Дієвість ціннісних орієнтацій як регуляторів дитячої поведінки визначається рівнем розвитку провідних особистісних новоутворень старшого дошкільника, їх впливу на гармонізацію структурних компонентів цінностей. Підкреслено, що головний шлях привласнення цінностей проходить через включення дитини у активну взаємодію з оточуючим світом у процесі ігрової, предметно-практичної, пізнавальної діяльності; надання можливості вибору, проявів ініціативи, творчості.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, соціалізація, привласнення цінностей, дитина старшого дошкільного віку.

Соловьёва Л. И. ЦЕННОСТИ РЕБЁНКА: ПУТИ ПРИСВОЕНИЯ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ.

Статья посвящена анализу проблемы присвоения ценностей ребенком старшего дошкольного возраста. Раскрыто психологическое содержание понятий «ценность», «ценностные ориентации». Отмечено, что присвоение ребенком ценностей социума происходит не через прямое копирование ценностей значимых взрослых, а в результате их внутренней трансформации с учетом индивидуальных потребностей, интересов, ведущих мотивов дошкольника, личного опыта его переживаний, успехов и неудач деятельности. Действенность ценностных ориентаций как регуляторов детского поведения определяется уровнем развития ведущих личностных новообразований старшего дошкольника, их влияния на гармонизацию структурных компонентов ценностей. Подчеркнуто, что главный путь присвоения ценностей проходит через включение ребенка в активное взаимодействие с окружающим миром в процессе игровой, предметно-практической, познавательной деятельности; предоставление возможности выбора, проявлений инициативы, творчества.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, социализация, присвоение ценностей, ребенок старшего дошкольного возраста.

Soloviova L.I. THE VALUES OF A CHILD: THE WAYS OF ACQUIRING IN PRESCHOOL AGE.

The article is devoted to the analysis of the problem of acquiring values by a child of the senior preschool age. The psychological content of the concepts of "value", "value orientations" is revealed. It is noted that the adoption of values of the society by the child is done not through the direct copying of the values of significant adults, but as a result of their internal transformation taking into account the individual needs, interests, leading motives of the preschool child, personal experience of his worries, successes and failures in the activity.

Effectiveness of value orientations as regulators of a child's behavior is determined by the level of development of leading personal growth of a senior

preschool child, their influence on the harmonization of structural components of values. It is emphasized that the main way of acquiring values is through the inclusion of the child in an active interaction with the surrounding world in the process of game, subject-practical, cognitive activity; providing the opportunity of choice, manifestations of initiative and creativity.

Keywords: *values, value orientations, socialization, acquiring values, child of senior preschool age.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Концепція оновлення сучасної системи освіти визначає одним із ключових складників формули підготовки дитини до успішної самореалізації у дорослому житті – її виховання на загальнолюдських цінностях. У якості внутрішніх рушійних сил особистості, привласнені цінності окреслюють зміст і напрямок активності дитини, її ставлення до навколишнього світу і себе, надають сенсу та регулюють дитячу поведінку у відповідності з ціннісними надбаннями. Формування у дитини через наскрізний досвід системи цінностей, орієнтованих на взаєморозуміння, співпереживання, повагу до себе та інших людей, шанобливе ставлення до довкілля, чесність, справедливість, відповідальність, наполегливість та інші сильні людські якості й чесноти допомагає їй визначати правильні орієнтири дій у ситуації взаємодії з навколишнім, попереджає прийняття імпульсивних рішень, надає стійкості до руйнівних впливів на особистість зовнішнього оточення. Тож, вивчення шляхів привласнення цінностей дитиною у старшому дошкільному віці, періоді, сензитивному для осягнення нею нових мотивів і потреб, визначення смислів, набуття ціннісних уявлень, вважаємо актуальним завданням сьогодення.

Проблема розглядається у межах наукової теми „Становлення структури термінальних та інструментальних цінностей дітей дошкільного віку” (№ 0118U003094, 2018–2020 рр.) лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Мета статті. Проаналізувати стан розробленості у психологічній літературі питання щодо шляхів привласнення дитиною старшого дошкільного віку цінностей.

Виклад основного матеріалу статті. Цінності, як значимості для людини чогось у світі [С. Рубінштейн, 1976], об'єднуються у ціннісно-смыслову сферу особистості (О. Асмолов, Б. Братусь, Ф. Василюк, Л. Виготський, В. Вілюнас, Б. Зейгарник, В. Ковальов, Д. Леонтьєв, О. Леонтьєв, А. Маслоу, К. Патяєва, В. Петровський, М. Рокич, С. Рубінштейн, О. Тихомиров, Х. Хекхаузен, А. Шаров та ін.). Психологічну природу індивідуальних цінностей науковці пов'язують із різними особистісними утвореннями, окреслюючи таким чином їхню роль у спричиненні активності дитини. Перші розташовують цінності на одній лінії з власними думками, уявленнями, переконаннями, визначаючи їх у якості керівних принципів та орієнтирів для оцінювання тих чи інших подій, своїх вчинків, різних фактів оточуючої дійсності. Другі розглядають їх як різновид чи подобу соціальних установок або інтересів, наділяючи цінності спрямувальною чи структурувальною функцією. Треті зближують цінності з потребами і мотивами, підкреслюючи їх реальну спонукальну силу. Різноманітність та безперечну взаємодоповнюваність тлумачень, до якої вдаються психологи у поясненні цього поняття свідчить про його неабияку складність та визначальну, «вузлову» роль ціннісних утворень у закладанні основи особистості.

Цінності являють собою соціальне утворення як за своїм походженням, так і за сутнісними характеристиками. Цінності не є первинними, вони похідні від співвідношення світу і людини, відображають те, що у світі, включають й те, що створює людина в процесі історії, що є значущим для неї. Наявність цінностей, за словами С. Рубінштейна, демонструє небайдужість людини по відношенню до світу, яка виникає зі значимості різних сторін, аспектів світу для людини, для її життя У зв'язку з цим важливим завданням соціуму є подолання «відчуження» цінностей від людини [С. Рубінштейн, 1976, с. 369–370].

Прилучення дитини до цінностей соціуму відбувається в процесі її соціалізації. Малюк, будучи від народження соціальною істотою, для «входження» у світ людей активно його опановує – набуває досвіду, засвоює певну систему знань, норм і правил, привласнює зовнішні відносно себе цінності, які домінують в його соціальному оточенні. На соціальну обумовленість цінностей вказував Л. Виготський та пов'язував розвиток особистості із освоєнням дитиною цінностей культури, яке опосередковане процесом спілкування. За його словами, значення і смисли, зароджуючись у стосунках між людьми, зокрема, в прямих соціальних контактах дитини з дорослим, потім шляхом інтеріоризації «вращуються» у її свідомість. [Л. Виготський, 1996].

Інтеріоризація, за твердженням Л. Виготського та інших класиків радянської психології, є основним механізмом соціалізації. «Формування особистості шляхом інтеріоризації – привласнення продуктів суспільного досвіду і культури в процесі виховання і навчання – є, разом з тим, засвоєнням певних позицій, ролей, функцій, сукупність яких характеризує її соціальну структуру. Усі сфери мотивації та цінностей детерміновані саме цим суспільним становленням особистості» [Б. Ананьєв, 1977, с. 248]. Інтеріоризація суспільно значимих цінностей відбувається через засвоєння соціальних нормативів, як у вербальному, так і поведінковому плані [І. Клименко, 1992].

І. Кон називав декілька відносно автономних психологічних механізмів соціалізації в сім'ї: підкріплення – вироблення звички дотримання норм за допомогою заохочення чи покарання; ідентифікація, ототожнювана ним із наслідуванням; розуміння, пов'язане із формуванням самосвідомості [І. Кон, 1980]. Дані механізми, на думку психологів, є віковими стадіями процесу формування системи ціннісних орієнтацій особистості.

Поряд із інтеріоризацією, одним з механізмів соціалізації психологи визначають ідентифікацію. Поняття ідентифікації інтерпретується як процес імітації чи наслідування (А. Бандура, Р. Уолтере), неусвідомленого копіювання

цінностей соціального оточення (З. Фрейд, Т. Парсонс), міжособистісної взаємодії, пізнання іншої людини, входження в її систему мотивів, цілей і цінностей (Б. Паригін, О. Петровський, В. Петровський, О. Бодальов, Р. Кричевський, Є. Дубовська, В. Мухина, В. Абраменкова, Є. Васіна, В. Леонтєв). Ідентифікація утворює одну з форм відображеної суб'єктності, «коли в якості суб'єкта ми відтворюємо в собі саме іншу людину (а не свої спонукання), її, а не свої цілі» [В. Петровський, 1987, с. 22]. Цей механізм є провідним при засвоєнні дитиною цінностей і норм мікросоціального оточення (сім'я, заклад освіти, товариство однолітків тощо). Під час входження особистості в групу, завдяки ідентифікації відбувається прийняття «вкладів» від значимих інших і ототожнення себе з ними, а через це – засвоєння прийнятих в групі норм і цінностей.

Базовим компонентом механізму ідентифікації, за В. Леонтєвим, є переживання значимих для людини цінностей, а розвиток особистості відбувається через специфічне наслідувальне засвоєння особистісних смислів. В той же час, дія механізму ідентифікації багато в чому визначається вихідними механізмами адаптації і підтримання динамічної рівноваги: «уподібнення, наслідування в дійсності є не що інше, як урівноваження, досягнення однакового положення однієї людини по відношенню до іншої людини, яка є зразком, носієм привабливих рис і властивостей» [В. Леонтєв, 1992, с. 80]. Ідентифікація є механізмом формування системи цінностей особистості, який займає проміжне місце між базовими адаптаційними механізмами і більш високо організованими механізмами усвідомлення особистісного смислу цінностей.

Отже, у ході соціалізації формування системи цінностей дитини здійснюється як за рахунок уподібнення значимим іншим за допомогою ідентифікації, так і за рахунок привласнення цінностей суспільства шляхом інтеріоризації.

Процес становлення ціннісних орієнтацій дитини характеризує взаємно обумовлені сторони соціалізації та індивідуалізації розвитку людини [1].

Розуміючи розвиток індивіда як діалектичне сполучення цих обох сторін, Б. Ломов підкреслював, що оволодіваючи суспільним досвідом, особистість одночасно набуває все більшої самостійності й автономності. Індивідуалізація визначається як окремих, вищий, у порівнянні з адаптацією і соціалізацією, шлях розвитку ціннісних орієнтацій особистості. В процесі індивідуалізації виробляється автономна система цінностей людини [Б. Ломов, 1989]. Рушійною силою процесу індивідуалізації, на відміну від адаптації й ідентифікації, є не потреба у гомеостазі, а, навпаки, опір рівновазі, постійне становлення (Г. Олпорт); внутрішнє зростання чи розвиток (К. Роджерс); здійснення особистісного смислу (В. Франкл); самоактуалізація (А. Маслоу). Самоактуалізація, прагнення до самоздійснення і самовираження, згідно гуманістичних теорій особистості, є основною потребою людини.

Відтак, гуманізація соціокультурних впливів середовища, які відбуваються у взаємодії дитини з оточенням, надає кожному дошкільнику можливість привласнити історико-культурний досвід людства, отримати особистий досвід активності у прояві своєї індивідуальності, реалізувати свої можливості, потенційні внутрішні ресурси та здібності, стати творчою особистістю, навчитися регулювати власну діяльність та поведінку на основі суспільно значущих цінностей. Соціальне середовище є саме тією умовою, яка визначає, чи перейде ця потенційна можливість у засвоєнні дитиною цінностей в реальний формат її життєдіяльності [1; 3].

Основним шляхом привласнення дитиною цінностей є включення її у різні специфічно дитячі види діяльності, у яких цінності поступово набувають ролі регламентуючих орієнтирів у вияві суб'єктної активності малюка. Опираючись на діяльнісну обумовленість процесу прийняття цінностей визначають їх характерні ознаки – значення та особистісний смисл. Значення розкриває соціокультурний зміст цінностей і являє собою сукупність суспільно значущих властивостей, функцій предмета чи ідей, які роблять їх цінностями у суспільстві, тобто соціально значущими цінностями. Значення розглядається як відображення дійсності незалежно від індивідуального, особистісного

ставлення до неї людини: «Людина знаходить вже готову, складену історично систему значень і оволодіває нею так, як вона оволодіває знаряддям, цим матеріальним праобразом значення» [О. Леонтьєв, 1965, с. 290]. Значення являє собою те узагальнення дійсності, яке кристалізоване і фіксоване у слові. Воно відображується індивідуумом, але є фактом суспільної свідомості.

Особистісний смисл визначається самою людиною та демонструє ставлення суб'єкта до усвідомлюваних ним об'єктивних явищ. Для того, щоб дитина будувала свою діяльність у відповідності із певною цінністю, необхідно, щоб вона стала особисто значимою для неї, набула особистісного смислу. Особистісний смисл, за О. Леонтьєвим, розкривається у відповідних мотивах, якими керується суб'єкт під час досягнення цілей діяльності: «Смисл створюється відображуваням у голові людини об'єктивним відношенням того, що спонукає її діяти, до того, на що її дія спрямована як на свій безпосередній результат...» [Там само. С. 225]. Цінності, набуваючи для дитини суб'єктивної значимості, «входячи в структуру її власних потреб» [Л. Божович, 1969, с. 174], виступають у ролі мотивів діяльності, стають орієнтирами й регуляторами дій, «дійсними факторами її розвитку» [Там же]. Суб'єктивне відображення у свідомості людини цінностей навколишньої дійсності веде до формування особистісних цінностей. Як зазначав Д. Леонтьєв, «в реальному розвитку ми маємо рух, що завершується засвоєнням цінностей соціальних спільнот і їх трансформацією в особистісні цінності» [Д. Леонтьєв, 2003, с.209].

У кожній особистості існує своя система цінностей, де останні вишиковуються у певній ієрархії і реалізуються у ціннісних орієнтаціях. Система ціннісних орієнтацій є важливим регулятором активності людини, оскільки вона дозволяє співвідносити індивідуальні потреби і мотиви з усвідомленими і прийнятими особистістю цінностями і нормами соціуму. Ціннісні орієнтації – відносно стійка система цінностей, що виражається у здатності суб'єкта до цілісного переживання, усвідомлення явища або предмета й здійснення вибіркової оцінної діяльності [6].

В процесі виявлення ціннісних орієнтацій враховують такі параметри: ступінь сформованості системи ціннісних орієнтацій і зміст ціннісних орієнтацій (їх спрямованість), який характеризується конкретними цінностями, що входять у цю систему. Інтеріоризація цінностей як усвідомлений процес відбувається лише за умови наявності здатності дитини виділити з безлічі явищ ті, які мають для неї деяку цінність (задовольняють її потреби й інтереси), а потім перетворити їх в певну систему, в залежності від умов, близьких і далеких цілей всього свого життя, можливості їх реалізації тощо. Другий параметр, що характеризує особливості функціонування ціннісної орієнтації дає можливість кваліфікувати змістовний бік спрямованості особистості, яка знаходиться на тому чи іншому рівні розвитку. В залежності від того, які конкретні цінності входять у систему ціннісних орієнтацій особистості, які комбінації цих цінностей і ступінь більшого чи меншого надання переваги їм відносно інших тощо, можна визначити, на які цілі життя спрямована діяльність людини [М. Яницький, 2000]. Виходячи з аналізу потреб суб'єкта цінності підрозділяють на термінальні та інструментальні. Термінальні цінності – це стратегічні цілі життя людини, цінності-блага, які відповідають її потребам, кінцева мета будь-якої діяльності, взята в ідеальному вигляді (любов, щастя, краса, безпека, гармонія, мудрість тощо). Інструментальні цінності виступають засобами досягнення термінальних цінностей, регламентуючими орієнтирами, інструментами задоволення матеріальних й духовних потреб людини. Ними, зазвичай, є різні особистісні якості, що сприяють реалізації цілей, переконання особистості (доброта, відповідальність, чесність, наполегливість, комунікабельність, позитивний настрій тощо).

Ґрунтовне дослідження проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку, проведене співробітниками лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України під керівництвом Т. Піроженко (2010-17 рр.) дало можливість знайти відповіді на загальні питання стосовно шляхів привласнення цінностей дошкільниками [1-6]. На основі аналізу ситуацій взаємодії людини з природою, технікою,

мистецтвом, іншими людьми було визначено рейтинг ціннісних орієнтацій старших дошкільників З'ясовано, що широту «поля цінностей» старших дошкільників становлять найближчі (сім'я, дружба, здоров'я, щастя); віддалені (самотійність, краса природи, зовнішня краса, сміливість, творчість, краса техніки); та далекі (впевненість, допитливість, краса мистецтва, цілеспрямованість, співпереживання, наполегливість) термінальні та інструментальні цінності, які виконують регламентуючі орієнтири у вияві власної активності дитини в різних видах діяльності (предметно-практичній, образотворчій, пізнавальній, ігровій). При цьому, більшість інструментальних цінностей, які виступають знаряддями у розвитку психіки дитини, знаходяться у далекому за рейтингом значущості «полі цінностей» [4]. Недостатня увага з боку дорослих щодо підтримки та формування інструментальних цінностей як способів реалізації цільової спрямованості життєдіяльності руйнує потенціал особистісної активності малюка. Це вказує на необхідність здійснення комплексного, а не лінійного супроводу та педагогічної підтримки привласнення дошкільником широкого «поля цінностей». У змісті різних видів діяльності дитини повинні відображатися не вибірккові цінності, а їх повна палітра з усіх сфер взаємодії людини з навколишнім світом [1].

Ціннісна орієнтація – складне утворення, в якому виділяють такі структурні компоненти: когнітивний, емоційний та діяльнісний. Когнітивний компонент являє собою уявлення дитини про себе, предмети, об'єкти, явища оточуючої дійсності, які є цінними для неї. Емоційний – відображає суб'єктивне, особистісне ставлення дитини до предмету оцінювання в оточуючій природній, соціальній дійсності та виявляє ступінь його значущості. Діяльнісний компонент характеризує здатність дитини до регулювання своїх дій у відповідно із ціннісними орієнтаціями в різних специфічно дитячих видах діяльності. Названі компоненти знаходяться в тісному взаємозв'язку і розвитку та представлені ще досить неоднорідно у структурі ціннісних орієнтацій 6-7 річних дітей. Гармонізація структури прийнятих дошкільником соціально

значущих цінностей підвищуватиме їх роль в якості орієнтира дитячої поведінки.

Прийняття соціально значущих цінностей напряду пов'язано із рівнем психологічної зрілості дитини – сформованістю базових особистісних новоутворень старшого дошкільного віку, як-то: виникнення першого схематичного абрису дитячого світогляду, виникнення внутрішнього плану свідомості, виникнення перших етичних інстанцій, початок формування довільності, підпорядкування мотивів. Зокрема, достатній рівень розвитку довільної поведінки дитини передбачає дієвість обраних нею найважливіших цінностей (сім'я, здоров'я, сміливість, краса природи, дружба, гроші, творчість, самостійність) за умов прямої та опосередкованої підтримки дорослого, або в ситуації контролю співучасників ігрової, пізнавальної, продуктивної діяльності.

Отже, дитина спроможна привласнити об'єкти та явища дійсності як цінності за умови досягнення такого рівня особистісного розвитку, коли вона здатна сприйняти, визначити характерні ознаки та створити в уяві повноцінні образи досліджуваних об'єктів та явищ, а також оцінити їхні властивості з погляду необхідності, корисності, приємності для себе. Внаслідок цього відбувається усвідомлення особистістю цінності об'єкта чи явища навколишнього світу: утворюються ціннісні уявлення про них та формується особливий вид ставлення – ціннісне ставлення. Високий рівень суб'єктивної значущості певних соціальних цінностей визначає сталу спрямованість потреб і інтересів дитини, перетворюється на мотив діяльності і спонукає до активних дій, виявляється у її цілях, зумовлює вибір способу дій для досягнення бажаної мети. Дієвими можуть бути цінності, визнані самою дитиною, а не нав'язані їй ззовні. Таким шляхом формуються ціннісні орієнтації зі своєю головною функцією регуляції життєдіяльності дитини [1; 4].

Статистично доведений факт того, що серед усіх критеріїв оцінки особистісних якостей респондентів найвагоміший внесок до здатності дитини приймати соціально значущі цінності мають фактори «світоглядні уявлення та мовлення», «етичні інстанції» та поведінкові ознаки, підтверджує позицію

дослідників у тому, що категорія «ціннісна орієнтація» дитини дошкільного віку може бути представлена якісними характеристиками з погляду структурної цілісної психіки дитини в єдності емоційних, когнітивних та регулятивних ознак. Звідси визначається напрямок зовнішніх психолого-педагогічних впливів, який сприятиме привласненню дитиною цінностей. Він полягає в об'єднанні зусиль усіх дорослих, які опікуються дитинством, на розкриття внутрішнього потенціалу розвитку дитини, сформованість якостей емоційної зрілості, здібностей до пізнання оточуючого світу, здатностей до регуляції поведінки та діяльності дошкільника [4].

Висновки і перспективи наукових пошуків. Цінності як поєднання соціального й індивідуального, зовнішнього і внутрішнього, об'єктивного і суб'єктивного у структурі особистості людини утворюють її ядро, визначаючи життєві орієнтири та регулюючи різноманітні прояви її суб'єктної активності. В процесі соціалізації дитини відбувається усвідомлення і прийняття цінностей, в першу чергу, того мікросоціального середовища, у якому вона знаходиться (сім'я, освітній заклад, товариство однолітків). Система ціннісних орієнтацій дитини утворюється двома шляхами: як за рахунок уподібнення значимим іншим за допомогою ідентифікації, так і привласнення цінностей суспільства в результаті інтеріоризації. Однак, привласнення дитиною цінностей соціуму відбувається не безпосередньо, а в результаті їх внутрішньої трансформації з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів, провідних мотивів, особистого досвіду переживань, успіхів та невдач в процесі включення у різні специфічно дитячі види діяльності, надання можливості вибору, проявів ініціативи, творчості. Дієвість ціннісних орієнтацій дитини визначається рівнем розвитку особистісних новоутворень старшого дошкільника, їх впливу на гармонізацію структури ціннісних орієнтацій у єдності емоційних, когнітивних та регулятивних компонентів.

Специфічність процесу привласнення дошкільником цінностей, передбачає, можливо, також особливості прийняття і розвитку цінностей-цілей і цінностей-засобів (термінальних та інструментальних цінностей). У

перспективі плануємо дослідити специфіку процесу привласнення дітьми дошкільного віку термінальних та інструментальних цінностей у закладах дошкільної освіти.

Література

1. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посіб. / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, І.М. Біла [та ін.] ; за ред. Т.О. Піроженко. Київ – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.
2. Карабаєва І.І. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія дорослого з дитиною як чинник прийняття дошкільником соціально значущих моральних цінностей. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України* / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Харків : КЦ ФОП Іванової М. А., 2017. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 13. С. 151–159.
3. Піроженко Т.О. Відображення проблеми ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку у сучасній теорії та практиці виховання. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України* / [гол. ред. С.Д. Максименко]. Київ: «ТОВ «Срібна хвиля». 2013. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 9. С. 213–236.
4. Прийняття дитиною цінностей : посіб. / Т.О. Піроженко, І.І. Карабаєва, С.О. Ладивір, Л.І. Соловйова [та ін.] ; за ред. Т.О. Піроженко. Київ: Видавничий Дім „Слово”, 2018. 240 с.
5. Соловйова Л.І. Характеристика довільної поведінки як чинника прийняття старшими дошкільниками соціально значущих цінностей. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України* / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Харків : КЦ ФОП Іванової М. А., 2017. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 13. С. 151–159.
6. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посіб. /Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова та ін.; [за ред. Т.О. Піроженко]. Київ: Видавничий дім „Слово”, 2016. 248 с.

References

1. Pirozhenko, T.O., Ladyvir, S.O., Bila, I.M. et. al. (2014). *Dytyna u suchasnomu sotsioprostori [A child in modern social space]*. T.O. Pirozhenko (Ed.). Kyiv – Kirovohrad: Imeks-LTD. 272 s. [in Ukrainian].
2. Karabayeva, I.I. (2016). *Sub'yekt-sub'yektna vzayemodiya doroslogo z dy'ty'noyu yak chy'nny'k pry'jnyattya doshkil'ny'kom social'no znachushhy'x moral'ny'x cinnostej. [Subject-subject interaction with the child as a factor in the adoption of socially significant preschooler modal values]*. S.D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine*. (Vols. IV, issue 13), (pp. 82–94). Kharkov: KCz FOP Ivanovoyi M.A. [in Ukrainian].
3. Pirozhenko, T.O. (2013). *Vidobrazhennya problemy`cinnisny'x oriyentacij dy'ty'ny` doshkil'nogo viku u suchasnij teorii ta prakty`ci vy`xovannya [Reflection of the problem of value orientation of the child of preschool age in the modern theory and practice of education]*. S.D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine*. (Vols. IV, issue 9), (pp. 213–236). Kyiv: TOV "Sribna xvy`lya". [in Ukrainian].
4. Pirozhenko, T.O., Karabaeva, I.I., Ladyvir, S.O., Soloviova, L.I. et. al. (2018). *Pry'jnyattya dy'ty'noyu cinnostej [Adoption by the child of values]*. Kyiv: Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 240 s. [in Ukrainian].
5. Soloviova, L.I. (2017). *Xaraktery`sty`ka dovil`noyi povedinky` yak chy'nny`ka pry'jnyattya starshy`my` doshkil'ny`kamy` social'no znachushhy`x cinnostej [Characteristics arbitrary behavior as a factor of olders preschoolers adoption socially significant values]*. S.D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine*. (Vols. IV, issue 13), (pp. 151–159). Kharkov: KCz FOP Ivanovoyi M.A. [in Ukrainian].

6. Pirozhenko, T.O, Soloviova, L.I. et.al. (2016). *Tsinnisni oriyentatsiyi dytyny u dorosloму sviti [Values of the child in the adult world]*. T.O. Pirozhenko (Ed.). Kyiv: Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 248 s. [in Ukrainian].

УДК 37.015.3

ВІДВЕРТИЙ ДІАЛОГ: НОВІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ

Тесленко О.В.

педагог вищої кваліфікаційної категорії,

методист інформаційно-методичного центру

управління освіти і науки Новоград-Волинської міської ради

У статті розглянуто взаємодію педагогів дошкільного закладу та сім'ї, формування ціннісних орієнтацій у дітей та дорослих, міститься практичний виховний досвід правильно організованого прийому дитини в групу у ранкові та вечірні години «Із рук в руки».

***Ключові слова:** ціннісні орієнтації, співпраця з батьками, зміщення акцентів, емоційний стан, інноваційні форми й методи роботи, адресна допомога.*

Тесленко Е.В. ОТКРОВЕННЫЙ ДИАЛОГ: НОВЫЕ ФОРМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С РОДИТЕЛЯМИ.

В статье рассмотрено взаимодействие педагогов дошкольного учреждения и семьи, формирования ценностных ориентаций у детей и взрослых, содержится практический воспитательный опыт правильно организованного приема ребенка в группу в утренние и вечерние часы «Из рук в руки».

***Ключевые слова:** ценностные ориентации, сотрудничество с родителями, смещение акцентов, эмоциональное состояние, инновационные формы и методы работы, адресная помощь.*

Teslenko O.V. FRANK DIALOGUE: NEW FORMS OF INTERACTION WITH PARENTS.